

VALIOAINEET 2005

TOIMITUS SARI RINTAMÄKI / TAITTO OLLI HYVÄRINEN, MATIAS KORPELA / VALOKUVAT JUSSI VIRPIRANTA, KIMMO POHJANEN, OLLI HYVÄRINEN / KUSTANNUS PYHÄJOEN KIRJASTO- JA KULTTUURIAOSTO

Kuulumiset julkaisee ylioppilasaineiden parhaimmistoa: kolme ylioppilasainetta, joiden arvosana on laudatur. Valtakunnallisten tilastolukujen osoittama äidinkielen taitojen heikkeneminen ei näissä helmissä totisesti näy. Onnea uusille ylioppilaille!

Hamsterin ikävä takaisin luontoon

Tehtävänanto: Katkelmassa Veikko Huovisen romaanista *Hamsterit* (s. 4-6) kuvataan Hamsteria, teoksen nimihenkilöä, kirjallisuudenharrastajana. Pohdi, millainen ihminen ja lukija Hamsteri on.

Kirjailija Veikko Huovinen on tunnettu tarinoistaan, joiden ruoan kuvaukset nostavat veden lukijan kielelle. Eräässä *Hamsterit* romaaninsa (ilmestynyt 1957) katkelmassa päästään juuri tällaiseen tunnelmaan.

Romaanin henkilö Hamsteri kuvataan katkelmassa omalaatuisena kirjallisuuden harrastajana. Tapahtumapaikkana on hänen kotinsa ja -aikana kesäiltä 1900-luvun puolivälin tienoilla. Katkelmassa kuvaillaan lähinnä Hamsterin lukuottumuksia ja niihin liittyviä tapoja. Muita henkilöitä Hamsterin lisäksi katkelmassa ei esiinny.

Hamsteri on mies, joka rakastaa lukemista. Hänen suuri intohimonsa ovat seikkailuromaanit, varsinkin sellaiset, joissa puhutaan erilaisista varastoista. "Miten kuvaamatonta tyydytystä hän tunteekaan yhdessä Robinsonin kanssa löytäessään erinomaisia liinaisia merimiespaitoja, soke-roituja hedelmiä, musketinluoteja ja kokonaisia ruutitynnöreitä, puhumattakaan jamaikalaisista rommittynnöreistä." Hamsterin mahdollista perhettä ei katkelmassa mainita, mutta luulen hänen asuvan yksin.

Hamsteri elää mielellään lukemisessaan tarinoissa mukana: "Talvisina lukuiltoina hän häärää valaanpyyntialusten lastiruumissa tarkkailemassa, ettei mitään puutu. Onko makeata vettä tiiviissä astioissa? Onko varmasti tarpeeksi rommia miehistön virkistykseksi?" Hamsteri kommentoi mielessään kirjojen henkilöiden tekoja ja nauttii onnekkaiden metsästäjien ja petoeläinten kanssa saa-

liista. Hän tuntee myötätuntoa epäonnisia henkilöitä kohtaan ja halveksii niitä, jotka eivät selvi kiperistä tilanteista.

Joskus Hamsteri etsii kirjojen hyvät kohdat uudelleen. "Talvi-iltoina, vihuriin liehutellessa lumijauhoa kinoksien harjanteilla ja pihlajanoksien rapsuttaessa ikkunaan, Hamsteri kerää luku-tuolinsa viereen kirjoja, joissa kerrotaan hirsikämppeihin majoituneista metsästäjistä ja muista vaeltajista. Hän etsii kirjoista lumimyrskykohdat." Voim kuvitella hänet istumassa lämpimässä ja pehmeässä lukuolissaan pakkasen paukuessa ulkona; Hamsterin lukuhetket ovat varmasti hyvin mukavia ja rentouttavia.

Hamsteri vaikuttaa olevan lukijana melko yksipuolinen, koska katkelman perusteella ei voi tietää, lukeeko hän seikkailukirjojen ohella muuta kirjallisuutta. Osaisikohan Hamsteri lukea esimerkiksi Shakespearea tai Tolkienia? Vai haluaako hän pitäytyä tutuis- sa seikkailukirjoissaan?

Hamsteri tuntuu hyvin maanläheiseltä, käytännölliseltä, mutta kuitenkin todella mukavuudenhaluiselta mieheltä. Hän tietää itsekkin luonnosta – ainakin sään oikuista – jotain: "Jo aamulla, nähdessään tuiskun nousevan il-



laksi, hän on varannut puoli kiloa savustettua, tummaa kestopakkaraa." Hänellä on varmasti hyvä ruokahalu, mutta en näe häntä rasvaisena mässäilijänä; hän on pikemminkin mukavan pehmoisen, pullea suomalainen mies.

Hamsteri ihanoi metsästäjien ja seikkailijoiden elämäntapoja, ehkäpä hän haluaisi itsekkin olla karski eränkävijä. "Hän leikkaa puukollaan tai repii hampaillaan isoja palasia makkaraa ja syö ne maiskutellen ja suutaan hirtittävästi mukeltaen, koska varmasti turkismetsästäjätkin niin syövät." Hamsteri myös selvästi

arvostaa ihmisen ja luonnon välisen suhteen tasapainoa.

Voisi ehkä kuvitella Hamsterin olevan yksinäinen ihminen, mutta luulen, että hän viihtyy ainakin kohtuullisen hyvin omissa oloissaan ja ajatuksissaan. Hänen kiinnostuksensa varastointiin saattaa vaikuttaa vähän pakkomielleiseltä, mutta onkin ehkä vain terve harrastus. Kiinnostuksen tason voisi päätellä hänen ruokakomeronsa sisällöstä, mutta koska siihen ei ole katkelmassa viitattu, voi vain arvailla. Ei Hamsteri kuitenkaan vaikuta sairaalloiselta keräilijältä.

Hamsteri osaa samaistua lukemiensa kirjojen henkilöihin ja eläimiin. Mutta onkohan hän yhtä myötäelävä oikeidenkin ihmisten parissa? Arvostelee- ko hän ihmisiä vain luonnossa selviytymistaitojen perusteella vai näkeekö hän heissä muitakin hyveitä? Tai ehkäpä tämä varastoinnin ja seikkailun ihailu liittyykin vain hänen lukuhar- rastukseensa, eikä hän toteuta sitä käytännössä. Oli miten oli, Hamsteri näyttää nauttivan elämästään ruoan, kirjojensa ja omien varasto-fantasioidensa kanssa, ja mikä sen tärkeämpää olisi?

Katkelman viimeisessä jaksossa päästään viimein tarinan nykyhetkeen. "Mutta nyt on vielä kaunis kesä, elokuun ensimmäinen päivä. Hämärtää jo pehmeästi, kun Hamsteri menee keittiöön ja sieltä ulos. Mennes- sään hän tekee voileivän. Hän mutustelee sitä nojaten kyynärpäällään pöytään ja tuijottaen ulos." Hän kuulostaa kovin haitkealta, mutta ehkä miettii vain, mitä kirjaa selaisi illalla ennen nukkumaan menoa.

Liisa Haataja

Kirjailija Veikko Huovinen on tunnettu tarinoistaan, joiden ruoan kuvaukset nostavat veden lukijan kielelle.

Pyhäjokissyntyinen näyttelijä Karoliina Kudjoi esitti Lady Macbethia Vaasan kaupunginteatterin Macbethissa. Lukiolaiset pääsivät haastattelemaan näyttelijää ennen teatteriesitystä. Karoliina Kudjoi ajatukset näkyvät Tanja Muurisen ylioppilasaineessa. Eletty elämä jättää aina jälkensä kirjoittajan tekstiin. Elämättömästä elämästä ei sen sijaan ole paljon kerrottavaa.



Sielun kovettumat

JYRKI TERVO / VAASAN KAUPUNGINTEATTERI

Tehtävänanto: Mikä kaunokirjallinen teos auttoi sinua ymmärtämään ihmistä, jonka kaltainen et ole, tai elinympäristöä, joka on itsellesi vieras?

Shakespearen 1500-luvun loppupuussa kirjoittama *Macbeth* vahduttaa raakuudellaan. Keinoja kaihtamattomassa vallan tavoittelussa *Macbeth* raivaa itsensä keskiaikaisen Skotlannin kuninkaaksi murhaamalla vastustajansa. *Macbethin*

rinnalle päähenkilöksi nousee hänen vaimonsa, äärimmäisen vallanhimoinen, miestänsä manipuloiva kunniantavoittelija, lady *Macbeth*.

Lady *Macbeth* tavoittelee valtaa jopa aktiivisemmin kuin miehensä, sillä naisena hänellä

itsellään ei ole mahdollisuutta nousta huipulle. Päästäkseen tavoitteeseensa lady antautuu pimeyden voimille: "Tulkaa, murhan ajatusta palvelevat hengen, kivettäkää naisen luonto, kovettakaa minut julmuudella päästä varpaisiin, niin etten kavahtaisi mitään. Tehkää sakeaksi veri, jähmettäkää umpeen katumuksen suoni..." Miestänsä lady manipuloi raavasti kyseenalaistamalla tämän miehuuden ja rakkauden: "Päissäänkö se olikin, se haave, jonka puit jo

yllesi? Uinahtiko se? Ja heräilee nyt naama vihreänä vilkuilemaan sitä, mitä se niin innokkaasti suunnitteli. Sellaiseksi minä tästä lähin katson sinun rakkautesi. Himoitsetko sitä, mikä sinulle on elämäsi täyttymys ja silti elät pelkurina, joka nielee halunsa kuin sadun kissaparka: 'Kalastaisin mutta tassut kastuu?'" Tokihan lady tavoitteessaan onnistuu, ja *Macbeth* vastaa: "Vaiti! Sen, minkä mies uskaltaa, sen uskallan. Kun jousen viritän ruumiini ja sieluni ja teen sen, mikä täytyy tehdä."

Lady *Macbeth* on kirjallisuushistorian voimakkaimpia naishenkilöhahmoja. Hän on ihmisen varjopuoli, paha. Näytelmän yksi vuoropuhelu viittaa *Macbethin* pariskunnan lapsettomuuteen, jonka aiheuttama suru sai ladyä kovettamaan ulkokuorensa. Paha maailma tekee kaltaisekseen, sanotaan. Lapsettomuuden aiheuttaman tyhjiön lady pyrki täyttämään vallalla – epäonnistumisia hän ei enää hyväksy.

Macbethissa veri, yön pimeys ja julmuus ovat jatkuvasti läsnä. Lady vaikuttaa sortumattomalta, kun hänen miehensä hourailee ja näkee näkyjä syllisyyden tunnoissaan jo muutaman murhan jälkeen. Lady säilyttää järkensä loppuun saakka – ollessaan hereillä. Näytelmän puolivälin paikkeilla, vallan tavoittelun ollessa vilkkaimmillaan, ladyn tunteet tulevat esille, mutta vain hänen nukkuessaan. Öisin, alitajunnan päästessä valloilleen, lady yrittää pestä pois käsissään olevia veritahroja: "Pois siitä kirottu

läiskä – pois, minä sanon. Yksi – kaksi – on siis aika tehdä se – helvetissä on pimeää. Mutta kuka olisi uskonut, että vanhassa miehessä on niin paljon verta?" Lopulta syllisyyden mitta tulee täyteen, ja lady pakenee kammiostaan – itsemurhalla.

Shakespearen *Macbeth* ei ole näytelmä hyvydestä ja pahuudesta eikä se julista pahuuden palkaksi kuolemaa. Ennenminkin se kysyy, mikä meissä valehtelee ja murhaa. Pahuus kumpuaa sisältämme, mutta mikä saa sen kumpuamaan? Ladylla pahuuden aiheutti lapsettomuus. Neljäsatua vuotta myöhemmin todellisen elämän sarjamurhaajilla ja muilla rikollisilla pahuuden saavat aikaan yhtä arkipäiväiset asiat – onneton lapsuus, isättömyys tai äidittömyys.

Macbeth on muotoutunut lukuisiksi teatteriesityksiksi ympäri maailman. Monet arvostetut taiteilijat ovat tarttuneet tähän vaikeaan näytelmään ja tuottaneet siitä näköisensä version. Akira Kurosawan elokuva *Seitien linna* hädin tuskin muistuttaa Shakespearen käsikirjoitusta, sillä tapahtumat

on siirretty Japaniin ja henkilöt ovat samuraisotilaita. Harvat vuorosanatkaan eivät ole Shakespearen kynästä. Giuseppe Verdi puolestaan muokkasi *Macbethin* oopperaksi, joka lähes pilkun tarkasti noudattaa Shakespearen käsikirjoitusta. Erilaisten tulkintojen katsominen on syventänyt *Macbethin* sanomaa, mutta lady *Macbeth* on päässyt arvoiseensa rooliin vain teatterinäytännöllä. Vaasan kaupunginteatterissa syksyllä 2002 Karoliina Kudjoi todella onnistui Jootarkka Pennasen ohjauksessa tuomaan esiin ladyä sinimmän. Lavalta heijastui ladyä pakkomielen epäonnistumisen pelko, kun hän maanitellen, eroottisuudellaan houkuttellen, pakottamalla ja manipuloimalla houkutteli miestänsä murhatöihin ja tavoittelemaan valtaa. Viimein kuului Kudjoi raastava huuto, kun tikarin pisto vei lady *Macbethin* hengen.

Jokainen ihminen on jollain tavalla paha. Lady *Macbethin* kaltaiset ääripäät ovat harvassa, mutta kaikki ajavat joskus omaa etuaan manipuloimalla ja valehtelemalla. Pahuus ja itsekkyyks kuuluvat ihmisluontoon. Toisaalta jokaisessa on jotain hyvääkin. Ladylla se oli kutistunut muruseksi – vain hänen alitajuntansa tiesi tekevänsä väärin. Voiko ihmismieli kovettaa sielun keneltä tahansa? Miten sielun kovettumisen voi estää vai voiko sitä? Pahuus ei välttämättä olekaan itsestä kiinni.

Macbethin rinnalle
päähenkilöksi nousee hänen
vaimonsa, äärimmäisen
vallanhimoinen, miestänsä
manipuloiva kunniantavoittelija,
lady *Macbeth*.



Tanja Muurinen tutustui William Shakespearen näytelmään *Macbeth* syksyllä 2002 varsin monipuolisesti. *Macbeth*-tietämys tuotti huipputuloksen äidinkielen ylioppilaskokeessa. Tanja näki Jootarkka Pennasen ohjaaman teatteriesityksen Vaasan kaupunginteatterissa, luki Matti Rossin suomentaman näytelmän ja opetteli lukemaan muun muassa Roman Polanskin ja Akira Kurosawan ohjaamia elokuvia, Ralf Långbackan ohjaamaa ja Verdin säveltämää oopperaa ja Petri Hiltusen piirtämää sarjakuvaversiota. William Shakespearen synkin näytelmä kääntyy taiteilijoiden käsittelyssä monenlaisiksi sovituksiksi.

Tanja Muurinen



Päällikkö sattuman oikusta

Tehtävänanto: Mikä kaunokirjallinen teos auttoi sinua ymmärtämään ihmistä, jonka kaltainen et ole, tai elinympäristöä, joka on itsellesi vieras?

William Goldingin Nobel-palkittu *Kärpästen herra* (1954) kertoo 6-12 -vuotiaista englantilaisista koulupojista, jotka toisen maailmansodan aikana joutuvat ilmataistelun seurauksena autiolle, trooppiselle saarelle. Lentäjä kuolee, joten pojat saavat pärjätä ominensa. Aluksi vapaus maistuu ihanalta, mutta kun sivistyksen ohut pintakerros murenee, alkaa poikien yhteistyö rakoilla. Golding tiivistää koko ihmiskunnan pienelle saarelle: teos kuvaa loistavasti minkä tahansa ryhmän sosiaalista toimintaa.

Jack Merridew on keskeisessä osassa saaren tapahtumissa. Englantilaisen poikakuoron johtajasta kasvaa juonen edetessä kaikkien pelkäämä ”päällikkö”. Ristiriita Ralphin – demokraattisesti valitun johtajan – ja Jackin välillä johtuu luonteiden erilaisuudesta. Tunnollisen Ralphin mielestä merkkitulo on heidän ainoa toivonsa ja tärkein muistettava asia; Jack haluaisi vain metsästä sikoja kuoronsa kanssa. Ristiriita paisuu avoimeksi valtataisteluksi poikien välillä. Jack saa pojat välillä leiriinsä houkuttelemalla heitä ruoalla, sian lihalla ja vetoamalla heidän primitiiviseen metsästysviettiin-

sä. Jack hallitsee uusia alaisiaan pelon ja toiminnan avulla.

Mikä saa Jackin toimimaan tällä tavoin? Tietenkin hänen luonteellaan on oma merkityksensä. Kuorensa alla Jack on pieni ja epävarma poika monien muiden hirmuhallitsijoiden tavoin. Jack ei ole sinut itsensä kanssa, joten hän yrittää rakentaa minäkuvaansa ulkoisesti, muiden suhtautumisen perusteella. Hän ei kestä kuulla olevansa heikko ja epävarma, joten hän joutuu esittämään kovaa saadakseen näin keinotekoisesti parannettua kuvaansa itsestään.

Myös olosuhteet vaikuttavat: Jackin kuoro tukee hänen valtaan nousuaan – toiset vilpittömästi ja toiset pakosta. Tämä innostaa häntä voimistamaan vastarintaa ja aloittamaan avoimen kapinan.

Golding tiivistää koko ihmiskunnan pienelle saarelle: teos kuvaa loistavasti minkä tahansa ryhmän sosiaalista toimintaa.

Yksin se ei kuitenkaan onnistu: tarvitaan muitakin.

Possu on ajattelevin yksilö koko joukossa. Hän on lihava ja nynny, ja hänellä on astma ja silmälasit. Niinpä kaikki aluksi halveksivat häntä. Pian Ralph – joka huomaa johtajuuden vaativan kovaa aivotyötä ja panostusta – kuitenkin löytää Possusta neuvonantajansa ja vankkumattoman tukijansa.

Ralphin ja muutaman uskollisimman jäädessä poikien alkuperäiseen asuinpaikkaan muutavat muut pojat Jackin johdolla Linnaluodolle. Jackin päällikön kilpi kokee kovan kolauksen, kun Linnaluodolla huomataan, ettei siellä ole tulta. Ainoa keino sen saamiseksi koko saarella on käyttää Possun rikkiäisiä silmälasia suurennuslasina. Pelastaakseen kasvonsa Jackilla ei ole muuta mahdollisuutta kuin määrätä ryöstöretki toiselle puolelle saarta. Johtajuus velvoittaa.

Väkivaltaisen ryöstöretken jälkeisenä päivänä Ralph ja Possu päättävät kävellä Linnaluodolle ja linnaluotolaisten järkeen vedoten pyytää laseja takaisin. Kun Possu seisoo avuttomana linnoituksen edessä, Roger – yksi Jackin luottomiehistä – hetken mielijohteesta kampeaa kiven luodon päältä. Kivi murskaa Possun. Jack pysähtyy hetkeksi järkyttyneenä tapahtuneesta, mutta julistaa jo hetken kuluttua: ”Näin käy jokaiselle,

joka yrittää vastustaa minua.” Jack huomaa, että portit takana sulkeutuvat: vaikka hän haluaisikin, perääntyä ei voi. On jatkettava aloitetulla linjalla.

Pian Possun kuoleman jälkeen Ralph on yksin. Jack haluaa eliminoida ainoan valtaansa uhkaavan henkilön, joten hän järjestää suuren metsästysretken, pääriistana Ralph. Jack jopa käskää alaistensa sytyttää saaren palamaan. Ralph kuitenkin selviää täpärästi englantilaisen

sota-aluksen huomattessa tulipalon ja poiketessa saareen.

Miksi Jack haluaa surmata entisen leikkiverinsa? Miksi hänestä – tavallisesta 12-vuotiaasta englantilaisesta koulupojasta – on tullut ikäkavereidensa ehdoton ja ankara johtaja? Valta sokaisee. Saatuaan muut pojat nöyriksi alamaiseksi Jack luulee olevansa kaikkivoipainen, pystyvänsä päättämään ja määräämään kaikesta. Tämä on aivan inhimillistä: saades-

saan valtaa ihminen helposti kadottaa nöyryytensä ja kunnioituksensa sitä kohtaan.

Jackin kaltaisia on paljon. Kirjan kautta ymmärsin, että heitä ei tule vihata ja inhota, vaan sääliä. He eivät välttämättä haluaisi olla omassa asemassaan: kohtalo on vain nakannut heidät paikalleen. Kaikille Jack merideweille: otan osaa suruunne ja myötälän tuskassanne.

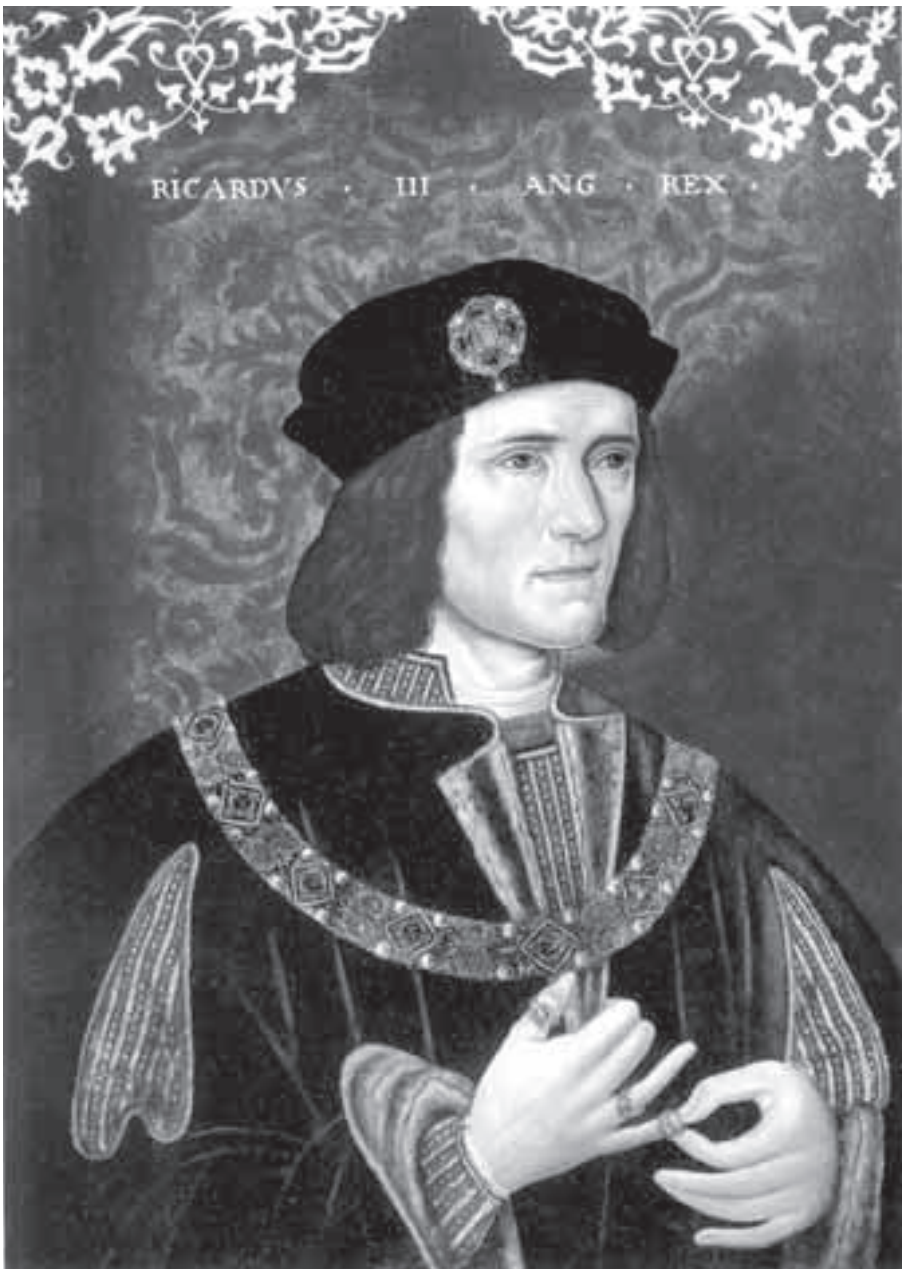
Taneli Heikkilä



Taneli Heikkilä on kuuluisa pipoistaan. Ensi lauantaina hän saa uuden valkoisen lakin.

Rikhard III

- järki johtaa surmaavaa kättä



Rikhard on kiehtova hahmo ja loistava esimerkki Shakespearen ihmistuntemuksesta. Gloucesterin herttua tiedostaa pahuutensa. Se on hänen aseensa matkalla kohti kuninkuutta.

Toisella vuosikursilla opiskeleva Elina Seppä on kirjoittanut esseen Shakespearen näytelmästä Rikhard III; opiskelija osallistuu ylioppilaskirjoituksiin ensi keväänä.

Matti Rossin suomentama William Shakespearen teos Rikhard III on kiehtova näytelmä muotopuolesta vallanastajasta. Rikhard, Gloucesterin herttua tiedostaa pahuutensa. Se on hänen aseensa. Taidokkaasti heikkoluontoiset hoviherrat kaatuvat vallanhimoiseen miekkaan. Rikhard rakastaa omaa julmuuttaan ja iloisesti hykerellen suunnittelee seuraavaa siirtoa. Esteet kruunun ja herttuan välillä kaatuvat. Hän on aina vain lähempänä tavoitetta. Mutta onko haaste määränpäättä houkuttelevampi? Järjen rajallisuus ja ihmismielen heikkous katkaisevat lopulta pahuuden siivet.

William Shakespeare, itsekin varsinainen keplottelija, rakensi taitavan juonen erään historian vihatuimman henkilön ympärille. Shakespeare puhalsi uudet tuulet historian pölyttyneisiin kroni-

koihin. Rikhard säilytti kiehtovan pahuutensa. Hänen julmuutensa kiehtoo ihmisiä vuosisadasta toiseen. William Shakespeare kietoi historian pimenoista huutavan pahuuden kiehtovaksi juonitteluiden vyyhdiksi.

Matti Rossin suomentama
William Shakespearen
Rikhard III on kiehtova
näytelmä muotopuolesta
vallanastajasta.

"Silinnyt on sodan julma otsa; eivät nouse enää urhot haarniskoidun ratsun selkään jotta hirvittävä vihollinen siitä kauhistuisi; nyt he sipsuttavat keveästi naisen syliin luutun viritellessä sulosoinnun lemмен toimiin.

Mutta minusta ei ole niille soittimille; peiliä en siedä enkä kelpaa kisaillemaan..." Mikä olisi mehukkaampi näyttämö kuin sisällissodan runtelema Englanti. Yorkit ja Lancasterit taistelevat kruunusta. Suonissa virtaa sininen veri ja vallanhimo. Yorkit taistelevat itsensä voittoon. Ruusujen sota vaati veronsa. Se jättää jälkeensä surevat lesket ja orvot, joiden katkeruus etsii lakkaamatta kohdettaan. Sodassa veli pettää veljensä. Vaikka rauha saapuu, kytee Yorkien perheessä katkeruus. Tätä Rikhard käyttää myöhemmin hyväkseen lietsomaan vihaa sukunsa välille.

"Kun en kerran sovi rakastajan osaan eikä kieli käänny muodin joutavuuksiin, olen päätökseni tehnyt: ryhdyn roistoksi ja hylkään tämän ajan turhat hovit. Juonen olen punonut ja verkon virittänyt..." , mutisee muoto-

puoli sotasankari. Hieman katkerana, mutta hovipoukkuroitsijoita halveksien Rikhard vihjaa tuhoa enteilevistä suunnitelmistaan. Shakespeare on ehkä halunnut liioitella Rikhardin epämuodostuneisuutta. Ulkomuoto synnyttää ajatuksen "hän oli muotupuoli kuten mielensä ja kiero kuin aikansa". Näytelmän alkusäys saa ideansa juuri tästä lähtökohdasta. Koska herttuasta ei ole naisia hurmaamaan, hän keskittää vihansa siihen, mitä eniten rakastaa, juonitteluun.

Towerin synkkä torni koituu niiden kohtaloksi, jotka uhmaavat Rikhardin valtahaaveita. Rikhard viljelee vihaa. Taitavasti lirkutellen hän hurmaa juuri oikeat naiset ja saa perheenjäsenet vainoharhaisina passittamaan toisiaan telkien taakse.

Juuri tätä kieroutta ja sairasta nerokkuutta jokainen salaa ihaillee. Inhimillisyys on heikkous, johon suurmiehet kaatuvat. Järki, jota ihminen rakastaa, johtaa surmaavaa kättä. Se peittoaa kaikesta tunteellisuuden ja empatian. Rikhard ei tunne armoa. Yli-ihminen on herännyt henkiin.

Inhimillisyyden kamppailu käydään myös Towerissa – verisessä tornissa. Vielä tänäkin päivänä Towerissa vierailija voi tuntea sen saman kylmyyden ja kauhun, joka kietoutuu linnoitukseen. Rikhardin veli Clarence on teljettynä Toweriin. Veli on laillinen kruu-

nunperijä. Rikhardin lähettämänä, kaksi murhamiestä saapuu ylös torniin. "En minä murhaamista pelkää, meillähän on siihen lupa, mutta jos siitä joutuu helvettiin, niin silloin ei kuule auta valtakirjat." Omatunto koputtelee."

Jokainen aikakausi löytää näytelmästään oman aikansa peilin.

Voi olla, että tämä säälän tunnekuuhu menee pian ohi. Yleensä se hellittää ennen kuin ehdin laskea kahteenkymmeneen." Niin alkoi lähtölaskenta, ja tikari iskeytyi Clarecen rintaan. Yhä vielä tunteettomuus, joka kasvattaa pahuutta, voittoa.

Rikhard saa kruununsa. Hänen verenpunaiset toimensa vallankaappajana jäivät pimentoon. Kansan luottamusta hän ei kuitenkaan saavuttanut koskaan. Ilmassa on kapinahenkeä uutta kuningasta kohtaan. Maanpaosta palaa nuori prinssi, jota Rikhardin juonet eivät surmanneet. Tämä pelastaja kokoaa joukkonsa iskuun ja syrjäyttää Rikhardin.

Rikhard luovutti. Hänen nautintonsa päättyi kuninkuuden saavuttamiseen. Yöllä teltassa kapinajoukkojen saartama ku-

ningas herää painajaisiinsa. "Valo hohtaa sinisenä, puoliyö on ohi. Kylmä pelon hiki peittää vapisevan lihan. Mitä minä pelkään? Itseäni? Olen yksin, Rikhard rakastaa Rikhardia, täällä olen siis minä ja minä. Onko täällä murhaaja? Ei ole. Kyllä on, se olen minä! Pakene siis. Ketä, itseäsi?" Tuossa hetkessä on läsnä oikea ihminen, heikkouksineen. Tunneiden purkautuessa, Rikhard on lähes skitsofreeninen. Läsneä ovat hyvä ja paha kuin oikealla ihmisellä. Hirviö menettää pahan valttikorttinsa ja häviää pelin, jota niin rakasti.

Rikhard on Shakespearen mestariluomus, syvä analyysi ihmisisyydestä. Mutta ilman kuolemantonta sanomaa ei mikään näytelmä nouse yli muiden. Rikhard III näytelmällä on juuri se ominaisuus, joka kuljettaa tarinan läpi vuosisatojen uusille sukupolville: ajankohtaisuus. Jokainen aikakausi löytää näytelmästä oman aikansa peilin. Yhdyn suomentaja Matti Rossin sanoihin: "Ehkä se opettaa pitämään silmällä vallan herrojen käsiä ja kuuntelemaan kriittisesti heidän kielensä laulua. Kun katsoo kylmin silmin suurta maailmanteatteria nyt, näkee, ettei mahtajien vallanhimo, petollisuus ja raakuus ole kadonnut mihinkään. Mikä julmuudessa ja raakuudessa ylipäättään kiehtoo?"

Elina Seppä



Englannin opintomatkalaiset kokivat Towerin linnoituksella aikamatkan Rikhardin maailmaan. Tower on aarreaitta menneeseen maailmaan. 900-vuotisen linnoituksen värikkäisiin vaiheisiin kätkeytyy koko Englannin historia, Wilhelm Valloittajasta Elisabeth ensimmäiseen. Esseiden kirjoittaja Elina Seppä on kuvassa toinen vasemmalta.